

منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای

(نظام بینشی، منشی و کنشی)

جلد اول

www.ketab.ir

عبدالحسین خسروپناه

و جمعی از پژوهشگران

منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای

(نظام بینشی، منشی و کنشی)

جلد اول

عبدالحسین خسروپناه و جمعی از پژوهشگران

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ نهم: ۱۴۰۲

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

شمارگان چاپ اول تا هشتم، ۵۷۵۰ نسخه

طراح جلد: سیدایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: رزوی دیدار

سرشناسه: خسروپناه، عبدالحسین، ۱۳۳۵

عنوان و نام پدیدآور: منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای: نظام بینشی، منشی و کنشی / عبدالحسین خسروپناه و جمعی

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۴۴۸ ص.

شابک: ۰-۳۸۶-۱۰۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: حسینی خامنه‌ای، علی، رهبر انقلاب، ۱۳۱۸. -- نقد و تفسیر.

موضوع: Khamene'i, Sayyed Ali, Leader of IRI, 1939-- Criticism and interpretation

موضوع: حسینی خامنه‌ای، علی، رهبر انقلاب، ۱۳۱۸. -- دیدگاه درباره اسلام.

موضوع: Khamene'i, Sayyed Ali, Leader of IRI, 1939--Views on Islam

موضوع: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. -- دیدگاه درباره اسلام

موضوع: Khamene'i, Sayyed Ali, Leader of IRI, 1939 -- Views on Islam & politics

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: DSR ۱۶۹۶/خ۵م۸ ۱۳۹۶

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۴۴

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۸۷۶۹۲

این کتاب با کاغذ حمایتی چاپ شده است

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهبشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران، خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۳۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

فهرست اجمالی

.....	مقدمه	۴۳
بخش اول: نظام‌های بینشی و نگرشی (جهان‌بینی اسلامی)		
.....	فصل اول: منطق فهم اسلام	۸۱
.....	فصل دوم: خدانشناسی توحیدی	۱۱۱
.....	فصل سوم: ولایت در منظومه فکری مقام معظم رهبری	۱۴۱
.....	فصل چهارم: اسلام‌شناسی	۲۰۹
.....	فصل پنجم: جهان‌شناسی اسلامی	۲۴۷
.....	فصل ششم: انسان‌شناسی اسلامی	۲۸۳
.....	فصل هفتم: جامعه اسلامی	۳۲۷
بخش دوم: نظام‌های منشی و رفتاری (معنویت، اخلاق و تربیت و عبادت)		
.....	فصل اول: نظام معنویت اسلامی	۳۵۳
.....	فصل دوم: نظام اخلاق اسلامی	۴۰۷
.....	فصل سوم: نظام تربیتی اسلام	۴۳۵
.....	فصل چهارم: نظام عبادی اسلام	۴۹۳
بخش سوم: نظام‌های اجتماعی اسلام		
.....	فصل اول: نظام فرهنگ اسلامی	۵۲۷
.....	فصل دوم: نظام علمی اسلام	۶۵۹
.....	فصل سوم: نظام مدیریت اسلامی	۷۰۷

۷۵۱	فصل چهارم: نظام سیاست اسلامی
۸۳۹	فصل پنجم: نظام اقتصاد اسلامی
۹۴۱	فصل ششم: نظام حقوق اسلامی
۹۶۹	فصل هفتم: نظام قضایی اسلام
۹۹۹	فصل هشتم: نظام امنیتی - دفاعی اسلام

بخش چهارم: اهداف اجتماعی اسلام

۱۰۴۹	فصل اول: استقلال اسلامی
۱۱۳۳	فصل دوم: آزادی اسلامی
۱۱۸۷	فصل سوم: عدالت اسلامی
۱۲۴۹	فصل چهارم: پیشرفت اسلامی
۱۳۰۵	فصل پنجم: تمدن اسلامی
۱۳۷۹	جمع‌بندی
۱۳۸۷	فهرست منابع
۱۳۹۹	فهرست آیات
۱۴۰۹	فهرست روایات
۱۴۱۳	نمایه اعلام
۱۴۲۳	نمایه موضوعی

پیش‌گفتار

در پرتو پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به ویژه تعالیم متعالی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ مترقی و نجات بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم وحیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب‌بخش‌های و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری و نظام‌های مبتنی بر آنها گشت.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری پیرامون زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی-پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی ممحض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد علمی-فکری حسب‌الأمر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان آیت‌الله ولی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیر دولتی و غیر انتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، که مشتمل بر شش گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «مطالعات قرآن و حدیث»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فهم دین» است، در جهت تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌نماید:

۱. باز پژوهی و باز پیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی.

۲. تبیین و ساماندهی مناسب مباحث زیر ساختی اندیشه دینی.

۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی.

۴. پاسخ به شبهات القائی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی.

۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیر ساخت‌های اندیشه دینی.

در راستای تحقق اهداف فوق، هر یک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود و یا محققان عرصه حکمت و دین‌پژوهی واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی^۱ برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان این عرصه، آن را به چاپ و نشر می‌رسانند. همچنین گروه‌های مختلف می‌توانند طی قراردادهای همکاری با نهادهای هم‌سو پروژه‌های تحقیقاتی را به مرحله اجرا در آورند.

تحقیق حاضر که در قالب مجموعه مقالات و تحت اشراف و مدیریت علمی جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر عبدالحسین خسروپناه در این حوزه ارائه می‌گردد، از جمله این همکاری‌های علمی است.

اثر «منظومه فکری حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای»، در قالب نظریه نظام‌های بینشی (جهان‌بینی)، ارزشی و رفتاری، و کنشی (نظام‌های اجتماعی و اهداف اجتماعی) تدوین شده است. برخی از پرسش‌های این تحقیق عبارت است از: نظام فکری مطلوب نزد رهبر معظم انقلاب در عرصه بینش، ارزش و

کنش چیست؟ اصول راهبری رسیدن به این نظام چیست؟ نهادهای مرتبط با نظام‌های بینشی، ارزشی و کنشی برای تحقق نظام جامعه مطلوب دارای چه وظایف اساسی هستند؟

این اثر در صدد است تا با مطالعه مجموعه مکتوبات، منشورات، بیانیه‌ها و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، هندسه و منظومه فکری معرفتی ایشان را به نگارش در آورد. این اثر نشان می‌دهد که منظومه فکری رهبر معظم انقلاب، بیانگر گفتمان و جریان فکری - فرهنگی ویژه‌ای است که هم ادامه‌دهنده گفتمان فکری علمای گذشته، همچون شیخ مفید، شیخ طوسی، خواجه نصیر، صاحب جواهر، سید عبدالحسین لاری و دیگران است و هم استمرار بخش گفتمان امام خمینی (ره) است و هم با رویکرد اجتهادی به مسایل معاصر می‌پردازد و از جریان‌ها و گفتمان‌های معاصر همچون: جریان سنتی بی‌توجه به دغدغه‌های انسان معاصر، جریان روشنفکری غرب‌زده و شرق‌زده، جریان روشنفکری دینی القاطی، جریان تجدیدستیزی و سنت‌گرایی، و جریان اخباری نوین و ضد عقلانی، متمایز است.

در انتها لازم است از همه دست‌اندرکاران این پروژه، اعلم از: مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری که «حمایت مالی» پروژه را بر عهده داشته است، مؤسسه حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مد ظله العالی) که اجازه چاپ و انتشار این اثر را به عنوان یک برداشت از منظومه فکری معظم له صادر کردند، شورای علمی و ارزیابان محترم مقالات مندرج در این اثر، نویسندگان این مقالات، مسئول علمی و اجرایی پروژه جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر عبدالحسین خسروپناه، و دبیر اجرایی پروژه جناب حجت الاسلام و المسلمین مهدی شاهرخ اصفهانی، تشکر و قدردانی به عمل آید.

پژوهشکده حکمت و دین پژوهی
پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی